

Sınıf Öğretmen Adaylarının Eleştirel Düşünme Eğilimlerini İnceleyen Çalışmalara Ait İçerik Analizi*

Eser Ültay¹, Ümmügülsüm Durnacı² & Neslihan Ültay³

Özet:Dünyanın sürekli değişim halinde olması her alanda olduğu gibi eğitim alanında da değişimi zorunlu hale getirmiştir. Eğitim sisteminin değişimi ve nitelikli insan gücü ihtiyacının karşılanması için bilgiyi sorgulayan bireylere ihtiyaç duyulmuştur. Gelişmiş bir toplum olabilmenin yolu, problemleri çözmede ya da herhangi bir konuda karar vermede bilgiyi eleştirel bir biçimde kullanabilen bireylerden geçmektedir. Bu araştırma sınıf öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerini araştıran çalışmaların sınırlılıklar dâhilinde seçilmesini ve belirli kategorilere ayırıp derinlemesine incelenmesini amaçlayan bir içerik analizi çalışmasıdır. Çalışma bazı kriterlerle sınırlandırıldıktan sonra 33 çalışma üzerinde araştırma yürütülmüştür. Araştırmada kullanılan çalışmaların daha rahat analiz edebilmesi için incelenen her bir çalışma Ç1, Ç2, ..., Ç33 şeklinde kodlanmış ve araştırmada bu kodlar kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan her bir çalışma amaç, gerekçe, yöntem, veri toplama araçları, güvenilirlik ve geçerliği sağlamaya yönelik önlemler, sonuçlar ve önerilerine ilişkin bilgiler kategorileri altında toplanmıştır. Elde edilen veriler uygun kategorilere yerleştirilmeden önce benzerlik ve farklılıklarına göre gruplara ayrılmış, veriler grafik ya da tablolar halinde sunulmuştur. Kategoriler altında gruplandırılan verilerin frekans dağılımı belirtilmiştir. Sonuçları daha anlaşılır kılmak için her bir tablonun ve grafiğin altına açıklamalar yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Eleştirel düşünme, içerik analizi, sınıf öğretmeni adayları.

DOI: 10.29329/mjer.2019.210.6

Primary School Teacher Candidates Content Analysis of the Critical Thinking Prospects of the Qualifications

Abstract:It has made change in the field of education compulsory as it is in every area where the world is constantly changing. Individuals were questioned for the exchange of the education system and the need for qualified human resources. The way to be a sophisticated society is through individuals who can use the information critically to solve problems or to make decisions on any topic. This research suggests that primary school teacher candidates are limited in their search for critical thinking tendencies and a content analysis study aiming to separate and deeply examine specific categories. After the study was limited to some criteria, 33 studies were conducted. In order to be able to analyze the studies used in the research more easily, each study examined was coded as Ç1, Ç2, ..., Ç33 and these codes were used in the research. Each study used in the study

* Bu çalışmanın bir bölümü International Learning, Teaching and Education Research Congress (ILTER 2018), 6-8 Eylül, Amasya'da özet bildiri olarak sunulmuştur.

1 Eser Ültay, Assoc. Prof. Dr., Elementary Education, Giresun University, ORCID: 0000-0001-6839-6361

2 Ümmügülsüm Durnacı, Expert, Primary Education, Giresun University, ORCID: 0000-0002-2095-6291

3 Neslihan Ültay, Assoc. Prof. Dr., Elementary Education, Giresun University, ORCID: 0000-0002-9783-0486

İrtibat Yazarı: neslihanultay@gmail.com

was divided into categories according to purpose, need, method, data collection tools, validity reliability measures, results and suggestions. The obtained data were divided into groups according to their similarities and differences before being placed in the appropriate categories, presented in graphs or tables. The frequency distribution of the data grouped under the categories is indicated. Explanations were made under each chart and chart to make the results clearer.

Keywords: Primary school teacher candidates, content analysis, critical thinking.

GİRİŞ

İçinde bulunduğumuz durumu algılayabilmek amacıyla yapılan etkin, amaca dönük, organize zihinsel sürece düşünme denir (Çubukçu, 2004). Düşünme, insanı diğer tüm canlılardan ayıran en önemli ve belirgin özelliktir (Doğan, 2010; Yenen, 2015; Semerci, 1999). İnsanoğlu davranışlarını içgüdüleri ile değil, bilinçle devam ettirmek zorundadır. İnsan ancak düşündüğü takdirde çevresiyle uyumlu ve huzurlu yaşayabilir (Kurnaz, 2011). Düşünme eylemi, insanın doğumu ile başlayıp ve hayat boyu devam eden, geliştirilebilen, öğrenilebilen, öğretilen ve insana yönelik özellikler barındıran zihinsel bir süreç olarak ifade edilmektedir (Dinçer, 2009).

Düşünme ve düşünmeyi geliştirme ile ilgili şimdiye kadar birçok fikir ve araştırma ortaya konulmuştur. Bu araştırmalarda kişilerin düşünme becerisini etkilileştirerek hayat kalitelerine katkıda bulunmak ve kişinin yaşadığı evreni ve çevresini daha iyi anlamasını olanaklı kılmak amaçlanmıştır (Tok ve Sevinç, 2010). Bu çalışmada eğitimde önemi yadsınamayacak düşünme türlerinden eleştirel düşünme üzerinde durulmuştur.

Dünyada süregelen değişim ve yenilikler eğitime de yansımış ve eğitimde de reformlar kaçınılmaz olmuştur. Eğitim sisteminin değişimi ve nitelikli insan gücü ihtiyacının karşılanması için bilgiyi sorgulayan bireylere ihtiyaç duyulmuştur. Eğitim alanındaki değişim ve gelişimin sağlanabilmesi için bireylerin eleştirel düşünebilme becerisini kazanmaları gerekmektedir (Dutoğlu ve Tuncel, 2008). Eleştirel düşünebilen bireyler yaşamı ve çevresindeki olayları sorgulayabilen, problem çözebilen, sunulan bilgileri ve doğru olduğu sanılan fikir ya da önermelere eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşabilen, doğru ve güvenilir olan, bilgileri mantıklı gerekçelerle destekleyebilen, ulaştığı bilgilerin doğruluğunu araştırabilen kişilerdir (Alkın Şahin ve Tunca, 2015; Yıldırım ve Şensoy, 2017; Yüksel, Sarı Uzun ve Dost, 2013). Eleştirel düşünme, bağımsız ve üretken bir akıl yürütme biçimidir. Bu akıl yürütme biçimi, hayatın her noktasında üretken hedefler için zorunlu görülmekte, bireyin karmaşık zihinsel faaliyetlerini ortaya koyduğu bir süreç olarak değerlendirilmektedir (Aldan Karademir, 2013). Eleştirel düşünme becerisine sahip bireyler zihinsel faaliyetlerini özgürce ortaya çıkarabilen, bilgiyi sorgulayarak ele alabilen ve topluma yararı olacak işler ortaya koyabilen kişilerdir.

Gelişmiş ve uygar bir toplum olabilmek için, bireylerin eleştirel bir bakış açısıyla problemleri çözebilmeleri ve herhangi bir konuda fikir üretirken eleştirel düşünebilmeleri gerekmektedir (Susar

Kırmızı, Fenli ve Kasap, 2014). Eleştirel düşünme, insanın düşünmede ulaşabileceği zirve noktasıdır. Çünkü eleştirel düşünme takıntısız, objektif ve en ince ayrıntıya kadar düşünme anlamına gelir. Eleştirel düşünme yoluyla iyiyi kötüden, doğruyu yanlıştan ayırt edebiliriz. Eleştirel düşünme kayıtsız bir fikir faaliyeti değil, problemlerin özüne inen, çeşitli yönlerden araştıran, anlamaya çalışan, gerekirse karşı çıkabilen bir düşünce şeklidir (Açışlı, 2016). Yaşadığımız zamanda bireyler bilgiye kolayca ulaşabilmekte fakat var olan bilgiyi sorgulamadan, incelemeyen ve düşünmeden aldıkları için bilgi kirliliği ortaya çıkmaktadır. Bu bilgi kirliliğini ortadan kaldırmak için bireylere doğru ve etkili bir eleştirel düşünme eğitimi verilmesi gerekmektedir. Eleştirel düşünme eğilimi, zihinsel bir disiplin oluşturan, yaşam kalitesini artıran ve demokratik topluma temel oluşturan bir eğilim olarak karşımıza çıkmaktadır. Yeteri kadar bilgiye sahip olduktan sonra bu bilgilerin geçerlik ve güvenilirliğini test eden, bununla birlikte karşısındaki bireyin hislerini ve fikirlerini önemseyen bireyler yetiştirmek eğitim sisteminin hedefleri arasındadır (Ocak, Eymir ve Ocak, 2016). Dolayısıyla eğitimcilerin özellikle de eğitimin temelini oluşturan sınıf öğretmeni adaylarının gerekli olan değişim ve gelişim için öncülük etmeleri, eleştirel ve yaratıcı düşünme, problem çözme gibi üst düzey düşünme becerilerine sahip bireyler yetiştirebilmeleri için öncelikle kendilerinin bu yeterliliğe ulaşmaları gerekmektedir. Bu sebeple öğretmen yetiştirme programlarında, öğretmen adaylarının hangi seviyede eleştirel düşünebildiklerinin tespiti ve buna uygun önlemler alınması önemlidir (Ekinci ve Aybek, 2010). Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme beceri düzeyleri belirlendikten sonra eleştirel düşünme becerisine sahip olarak yetiştirilmesi için imkânlar sağlanmalıdır. Çünkü eleştirel düşünen öğretmen, yetiştireceği bireylerin eleştirel düşünme becerisini kazanmasına katkı sağlayabilir (Emir, 2012).

Öğretmen adayları yeterliliğe ulaştıkları ve öğretmen oldukları zaman, sınıftaki farklı düşüncelere saygı duyan, duygudaşlık yeteneği gelişmiş öğrenciler yetiştirmiş olacaklardır. Bireyler eleştirel düşünme becerisine sahip oldukları zaman hem kendilerine hem topluma yararlı olacaklardır. Ülkemizin istikbali açısından farklı düşüncelere sahip olan ve var olan durumu doğru ve eleştirel bir şekilde değerlendirebilen bireylere her zaman ihtiyaç olacaktır (Doğanay ve Yağcı, 2011).

Son yıllarda popülerliği artan içerik analizi çalışmaları sundukları veri çeşitliliği açısından ve araştırmacılara yol göstermesi bakımından önemlidir. Ayrıca yapılan içerik analizi ile incelenen çalışmaların daha iyi anlaşılacağı, araştırmacılara, okuyuculara ve alana katkı sağlayacağı düşünülmüş olup, daha önceki bazı içerik analizi çalışmalarında kullanılan matristen yararlanılarak (Ültay ve Çalık, 2012) araştırma gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla incelenen çalışmalarla ilgili aşağıdaki sorular yanıtlanmaya çalışılmıştır:

1. Eleştirel düşünme eğilimlerini incelemeye yönelik yapılmış çalışmaların amaçları nelerdir?
2. Eleştirel düşünme eğilimlerini incelemeye yönelik yapılmış çalışmaların gerekçeleri nelerdir?

3. Eleřtirel dűřünme eğilimlerini incelemeye yönelik yapılmış çalışmalarda hangi yöntemler kullanılmıştır?
4. Eleřtirel dűřünme eğilimlerini incelemeye yönelik yapılmış çalışmalarda hangi veri toplama araçları kullanılmıştır?
5. Eleřtirel dűřünme eğilimlerini incelemeye yönelik yapılmış çalışmalarda geçerlik ve güvenilirlik önlemleri nasıl alınmıştır?
6. Eleřtirel dűřünme eğilimlerini incelemeye yönelik yapılmış çalışmalarda hangi sonuçlara ulaşılmıştır?
7. Eleřtirel dűřünme eęilimlerini incelemeye yönelik yapılmıř çalıřmalarda hangi önerilere yer verilmiřtir?

Bu kriterler eleştirel dűřünme eğilimlerini inceleyen çalışmalara ait amaçları, gerekçeleri, çalışmaların yöntemleri ile veri toplama araçlarını, alınan geçerlik ve güvenilirlik önlemlerini, çalışmaların sonuçlarını ve önerilerini bir arada sunması bakımından önemlidir. İçerik analizi çalışmalarının temel amaçlarından biri de literatürü detaylı incelemektir. Bu alanda yapılmış çalışmaların görülmesi ve gelecek için yapılacak bir araştırma planlamasında neyin eksik olduğunu göstermesi bakımından etkilidir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada sınıf öğretmeni adaylarının eleştirel dűřünme eğilimlerini araştıran çalışmaların içerik analizini yapmak amaçlanmıştır. Bu amaçla incelenen çalışmaların makale ya da tez çalışması olması, ulusal çalışma olması, “eleştirel dűřünme” ve “sınıf öğretmeni adayları” anahtar kelimeleri kullanılması kriterleri dahilinde seçilmesini ve seçilen çalışmaların amaç, gerekçe, yöntem, veri toplama araçları, geçerlik ve güvenilirlik önlemleri, sonuçlar ve öneriler kategorilerine ayrılıp derinlemesine incelenmesini amaçlayan bir içerik analizi çalışmasıdır.

YÖNTEM

Araştırma Deseni

Bu araştırmada sınıf öğretmeni adaylarının eleştirel dűřünme eğilimlerini araştıran çalışmaların içerik analizini yapmak amaçlanmıştır. İçerik analizi yapılırken ana hedef kavramlar arasındaki ilişkilere ulaşmaktır. Bu amaçla toplanan verilerin önce kavramsallaştırılması, daha sonra da ortaya çıkan kavramlara göre akla uygun bir şekilde düzenlenmesi ve verileri açıklayan kategorilerin saptanması gerekmektedir (Yıldırım ve şimşek, 2011). İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirlenen kavramlar ve kategorilerle bir arada sunmak ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir şekilde düzenleyerek açıklamaktır (alık ve Sözbilir, 2014; Miles ve Huberman, 1994). Bu nedenle, yapılan içerik analizi ilgili alanda çalışan araştırmacılara alandaki

bütün çalışmalara ulaşma imkânı ve zengin bir kaynak sağlayacaktır (Çalık, Ayas ve Ebenezer, 2005; Ültay ve Çalık, 2012).

Verilerin Toplanması ve Araştırmaya Dâhil Edilme Kriterleri

Bu çalışma eğitim alanındaki eleştirel düşünme eğilimlerini inceleyen çalışmaları bir arada sunmak için yapılmıştır. Araştırma yapılırken “eleştirel düşünme” ve “sınıf öğretmenleri adayları” anahtar kelimeleri kullanılmış, ulaşılan çalışmaların ulusal olması, makale ve tez çalışması olması kriterleri göz önünde bulundurulmuş ayrıca erişilemeyen veya yalnızca özetine erişilebilen çalışmalar ise araştırmaya dahil edilmemiştir. Araştırmada içerik analizine tabi tutulacak çalışmalara çeşitli veritabanlarından ulaşılmıştır (Thomson Reuters, ERIC, Eğitim Kaynak, ULAKBİM, Google Akademik, Giresun Üniversitesi Kütüphanesi, Erciyes Üniversitesi Kütüphanesi ve Yök Ulusal Tez Merkezi gibi). Bu veritabanlarındaki yayınlara erişim Giresun Üniversitesi ve Erciyes Üniversitesinin Kütüphanelerinin veritabanlarına olan üyelikleri ile sınırlıdır. Çalışmada yıl sınırlaması yapılmadan ulusal ve tam metnine ulaşılabilen bütün çalışmalar analize dahil edilmiştir. Araştırma yapılırken yalnızca “eleştirel düşünme” anahtar kelimesinin kullanılması sonucunda elde edilen çok sayıda yayın sebebiyle konuyu biraz daha sınırlandırmak için “sınıf öğretmenleri adayları” anahtar kelimesi de eklenmiştir. Bu aşamadan sonra 24 makale, 5 yüksek lisans tezi ve 4 doktora tezine ulaşılmış olup, toplam 33 çalışma araştırmaya dahil edilmiştir. Bu çalışmalar Ek’te verilmiştir.

Kodlama Süreci

Araştırmada kullanılan çalışmaların kolaylıkla analiz edebilmesi için her bir çalışma Ç1, Ç2, ..., Ç33 şeklinde kodlanmış ve araştırmada bu kodlar kullanılmıştır. Araştırmaya dâhil edilen çalışmaların ilgili bölümleri detaylı bir şekilde okunarak incelenmiş ve gerekli görülen kısımlar not alınmıştır. Daha sonra veriler bir kez daha kontrol edilerek gereksiz bölümler çıkarılmış ve her bir çalışmaya ait veriler ilgili kategorilere eklenerek bilgisayara kaydedilmiştir.

Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği

Kodlama esnasında araştırmada herhangi bir hata yaşanmaması adına çalışmalar Ç1, Ç2, ..., Ç33 şeklinde sırayla kodlanmış, kodlama yapıldıktan sonra birkaç defa incelenmiş ve en son halleri bilgisayara kaydedilerek güncellenmiştir. Araştırmaya oluşturulan bu kodlamalarla devam edilmiş, bu sayede okuyuculara ve araştırmacılara daha net ve anaşılır bir analiz sunmak hedeflenmiştir. İncelenen çalışmaların ana ve alt başlıkları dikkate alınarak ulaşılabilen bilgiler dahilinde kategoriler oluşturulmuş, oluşturulan kategoriler bir alan eğitimi uzmanı tarafından incelenmiş ve kategoriler son halini almıştır.

Çalışmada içerik analizi yapılırken temel olarak şu adımlar izlenmiştir: Örneğin incelemeye dahil edilen çalışmaların amaçları için, çalışmaların amaç cümleleri tespit edilip daha sonra benzer olanlar bir araya toplanarak amaç başlığı altında bir grup oluşturulmuştur. Bu gruba uymayan diğer

amaç cümleleri de benzerliklerine göre oluşturulan diğer gruba yerleştirilmiştir. Bu şekilde çalışmaların amaçlarına ilişkin tablo elde edilmiştir. Bu veriler daha sonra farklı zamanlarda tekrar analiz edilerek benzer tablolar oluşturulmuş olup, son olarak bir alan eğitimi uzmanı tarafından incelendikten sonra son haline karar verilmiştir.

Kategorileri daha iyi tanımlamak amacıyla çalışma doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Çünkü nitel çalışmalarda veriler, kategoriler, analizler kısacası aşamaların her biri araştırmacı tarafından iyi tanımlanırsa, araştırmacıların ve okuyucuların sonuçları daha iyi anlaması ve benzer çalışmalar yapması kolaylaşacaktır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2017).

Çalışmada yıl sınırlaması yapılmamıştır. Bu sebeple araştırmayla ilgili güncel makale ve tezlerin de çalışmaya dahil edilebilmesi amacıyla veritabanları sıklıkla kontrol edilmiştir. Ayrıca çalışmadan elde edilen veriler Türkçe dilbilgisi kuralları ve anlaşılabilirlik yönünden bir dil uzmanı ve bir de alan eğitimi uzmanı tarafından incelenerek gerekli düzeltmeler yapılmış ve verilerin geçerlik ve güvenilirliği kontrol ettirilmiştir.

Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Bir çalışmanın, en çok yaratıcılık ve alan bilgisi isteyen aşaması, çalışma için toplanan verilerin dikkatli ve düzenli bir şekilde analiz edilmesi ve yorumlanması aşamasıdır. Bu aşama, zor olduğu kadar araştırmacıyı yeni bulgulara yönelttiği için aynı zamanda önemli bir isteklendirme kaynağıdır (Uysal, 1976). Araştırmada kullanılan her bir çalışma ana ve alt başlıkları göz önünde bulundurularak ayrıntılı olarak incelenmiş ve amaç, gerekçe, yöntem, veri toplama araçları, geçerlik güvenilirlik önlemleri, sonuçlar ve önerilerine ilişkin bilgiler olmak üzere yedi kategori altında toplanmasına karar verilmiştir. Elde edilen veriler uygun gruplara yerleştirilmeden önce benzerlik ve farklılıklarına göre analiz edilmiş, veriler grafik ya da tablolar halinde sunulmuştur. Kategoriler altında gruplandırılan verilerin frekans dağılımı belirtilmiştir. Sonuçları daha anlaşılır kılmak için her bir tablonun ve grafiğin altına açıklamalar yapılmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde, araştırmaya dahil edilen çalışmaların derinelemesine incelenmesi sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Aşağıda sunulan tablolarda araştırma soruları için elde edilen veriler özetlenmiştir:

Eleştirel Düşünme Eğilimlerini İncelemeye Yönelik Yapılmış Çalışmaların Amaçları

Aşağıda eleştirel düşünme eğilimlerini incelemeye yönelik yapılmış çalışmaların amaçlarına ilişkin tablo ve açıklamalara yer verilmiştir.

Tablo 1. İncelenen Çalışmaların Amaçlarına İlişkin Veriler

Çalışmaların Amaçları	Çalışmalar	f
Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerinin çeşitli değişkenler açısından belirlenmesi/araştırılması.	Ç4, 5, 8, 14, 17, 18, 20, 29, 30, 31, 33	11
Çeşitli konular ile eleştirel düşünme eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi/belirlenmesi.	Ç3, 6, 8, 12, 13, 15, 16, 21, 26, 28	10
Çeşitli konu, yaklaşım veya tekniklerin eleştirel düşünme eğilimine etkisinin incelenmesi/belirlenmesi.	Ç1, 2, 11, 19, 23, 24	6
Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme becerilerinin yeterlik düzeyinin belirlenmesi.	Ç7, 9, 10, 22, 25, 27	6
Öğretmen adaylarının eleştirel düşünmeye yönelik görüşlerinin alınması.	Ç32	1

Tablo 1 incelendiğinde öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerinin çeşitli değişkenler açısından belirlenmesi/araştırılması amacıyla yapılan çalışmaların en fazla frekansa sahip olduğu görülmektedir. Bu çalışmalardan Ç4 kodlu çalışma amacını “Bu araştırmada fen ve sınıf öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerinin program türü, sınıf düzeyi, öğretim türü, cinsiyet, mezun olunan lise türü ve anne/baba eğitim düzeyi açısından araştırılması amaçlanmıştır.” şeklinde açıklamıştır. Diğer yandan çeşitli konular ile eleştirel düşünme eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi/belirlenmesi amacı 10 çalışmayla ikinci olarak en fazla frekansa sahiptir. Çeşitli konu, yaklaşım veya tekniklerin eleştirel düşünme eğilimine etkisinin incelenmesi/belirlenmesi ve öğretmen adaylarının eleştirel düşünme becerilerinin yeterlik düzeyinin belirlenmesi amacıyla yapılan çalışmaların frekansları altı olup birbirine eşittir. Ç8 kodlu çalışma hem eleştirel düşünme eğilimlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesini hem de çeşitli konular ile eleştirel düşünme eğilimleri arasındaki ilişkinin belirlenmesini amaçladığından dolayı Tablo 1’de iki defa yer almıştır. Tablo 1’de görüldüğü gibi öğretmen adaylarının eleştirel düşünmeye yönelik görüşlerinin alınması amacıyla yapılan çalışma sayısının bir olmasıyla en az frekansa sahip amaç olmuştur. Eğitimde öğretmen adaylarının eleştirel düşünmeye yönelik görüşlerinin çok büyük bir önem arz ettiği göz önünde bulundurulduğunda bu amaçla yapılması gereken daha fazla çalışmaya ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

Eleştirel Düşünme Eğilimlerini İncelemeye Yönelik Yapılmış Çalışmaların Gerekçeleri

Aşağıda eleştirel düşünme eğilimlerini incelemeye yönelik yapılmış çalışmaların gerekçelerine ilişkin tablo ve açıklamalara yer verilmiştir.

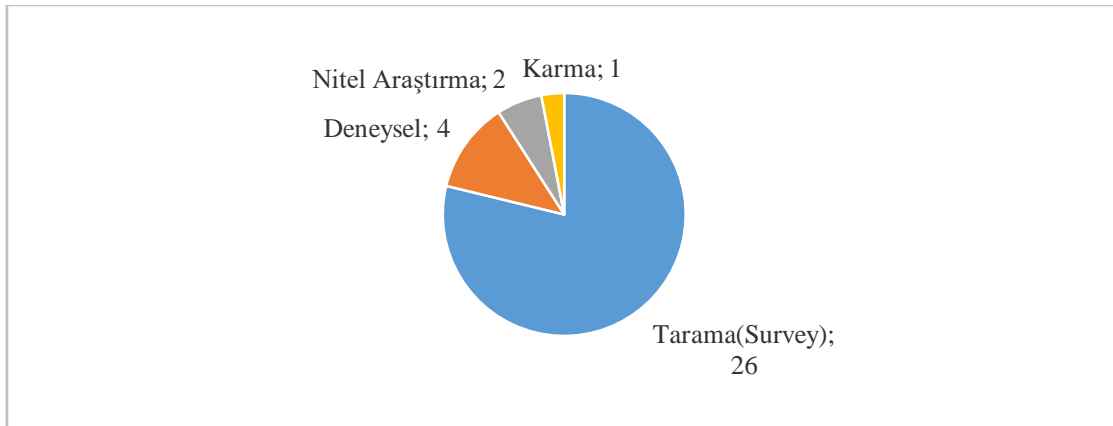
Tablo 2. İncelenen Çalışmaların Gerekçelerine İlişkin Veriler

Çalışmaların Gerekçeleri	Çalışmalar	f
Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerine dikkat çekmesi ve eleştirel düşünme becerilerinin incelenmesi, belirlenmesi, geliştirilmesi ve öğrenmelerine katkı sağlanması.	Ç1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 16, 17, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 33	27
Yapılacak olan araştırmalara kaynak oluşturması ve elde edilen sonuçlarla alana katkı sunması.	Ç13, 14, 15, 18, 19, 32	6

Tablo 2’de görüldüğü gibi öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerine dikkat çekmesi ve eleştirel düşünme becerilerinin incelenmesi, belirlenmesi, geliştirilmesi ve öğrenmelerine katkı sağlanması açısından önemli görülmesi gerekçesiyle yapılan 27 çalışmaya rastlanmıştır. Altı çalışma ise daha sonra yapılacak olan araştırmalara kaynak oluşturması ve elde edilen sonuçlarla alana katkı sunması gerekçesine dayanarak yapılmıştır. Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme becerilerine sahip birer birey olmalarının gerekliliği düşünüldüğünde sunulan gerekçe eğitimin ve toplumun ihtiyaçlarını karşılayacak niteliktedir. Öğrencilerde eleştirel düşünme becerisinin oluşması ve gelişmesi için öğretmenlerin de farklı eğitim kademelerinde ve özellikle yükseköğretimde eleştirel düşünmeyle ilgili eğitim almış olmaları ve bu yeterliliğe sahip olmaları gerekmektedir (Şen, 2009). Eleştirel düşünebilme ve bilgiyi analiz edebilme becerilerinin bireylere kazandırıldığı en önemli yer, günümüzde özellikle yükseköğretim kurumlarıdır (Seferoğlu ve Akbıyık, 2006). Bu çerçevede eleştirel düşünme düzeyleri yüksek olan bireyler, eğitimin beklenen ve istenen sonuçlarından birisi olarak görülebilir (Branch, 2000).

Eleştirel Düşünme Eğilimlerini İncelemeye Yönelik Yapılmış Çalışmalarda Kullanılan Yöntemler

Aşağıda eleştirel düşünme eğilimlerini incelemeye yönelik yapılmış çalışmaların yöntemlerine ilişkin şekil ve açıklamalara yer verilmiştir.

Şekil 1. İncelenen çalışmalarda kullanılan yöntemlere ilişkin veriler

Şekil 1’de görüldüğü 26 çalışmayla en fazla frekansa sahip yöntem tarama (survey) yöntemidir. Çalışmalar içerisinde en fazla tercih edilen ikinci yöntem dört çalışmayla deneysel yöntemdir. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı iki çalışma bulunmaktadır. Diğer yandan bir frekansla en az kullanılan yöntem karma yöntem olmuştur. Karma yöntemin incelenen çalışmaların yalnızca birinde kullanılması büyük bir eksiklik olarak görülmüştür. Çünkü karma yöntem nicel ve nitel veri toplama tekniklerinin birlikte kullanıldığı bir yöntemdir. Karma yöntem araştırma konusunu daha ayrıntılı ve farklı açılardan inceleyen bir model olarak tanımlanabilir (Çepni, 2014). Ancak yapılan içerik analizi çalışmalarında da benzer bulgulara ulaşıldığı ve karma yöntemin diğerlerine göre daha az tercih edildiği görülmüştür (örn. Ültay, Dönmez Usta ve Durmuş, 2017; Ültay ve Uludüz, 2018).

Eleştirel Düşünme Eğilimlerini İncelemeye Yönelik Yapılmış Çalışmalarda Kullanılan Veri Toplama Araçları

Aşağıda eleştirel düşünme eğilimlerini incelemeye yönelik yapılmış çalışmalarda kullanılan veri toplama araçlarına ilişkin tablo ve açıklamalara yer verilmiştir.

Tablo 3. İncelenen Çalışmalarda Kullanılan Veri Toplama Araçlarına İlişkin Veriler

Çalışmalarda Kullanılan Veri Toplama Araçları	Çalışmalar	<i>f</i>
Anket	Ç1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 33	31
Görüşme-Mülakat	Ç1, 2, 9, 10, 20, 32	6
Portfolyo Günlükleri	Ç1	1

Tablo 3 incelendiğinde 31 çalışmayla en fazla frekansa sahip veri toplama aracı anketler olmuştur. Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerinin belirlenmesi, geliştirilmesi veya incelenmesi amacı dikkate alındığında böyle bir veri toplama aracının kullanılması muhtemeldir. Altı çalışmada veri toplama aracı olarak görüşme-mülakat kullanılmıştır. Bir çalışmayla en az frekansa sahip veri toplama aracının portfolyo günlükleri olduğu görülmektedir. Ayrıca bazı çalışmalarda birden fazla veri toplama aracının kullanıldığı tablodan anlaşılmaktadır.

Çalışmaların amaçları ile birlikte veri toplama araçlarına bakıldığında çok sayıda kişiden veri toplanmasına olanak sağlayan anketlerin tercih edilmiş olması beklenen bir durumdur. Yapılan birçok çalışmada, analizinin daha objektif ve kısa zamanda yapılabilir olması nedeniyle anketlerin tercih edildiği görülmektedir. Ancak derinlemesine araştırma ve sorgulama yapılması gereken, eleştirel düşünme ile ilgili derinlemesine veri toplamayı gerektiren durumlarda alternatif ölçme değerlendirme (örn. performans değerlendirme) yöntemlerinden bir ya da birkaçı kullanılabilir. Çünkü alternatif ölçme değerlendirme yöntemlerinde öğrencilerin, orijinal fikir oluşturabilme becerisi ve başarısının, eleştirel ve yaratıcı düşünme becerisinin ölçülmesi olanaklıdır (Güler, 2017).

İncelenen Çalışmalarda Alınan Güvenirlik ve Geçerliği Sağlama Önlemleri

Aşağıda araştırma kapsamında incelenen çalışmalarda alınan güvenirlik ve geçerliği sağlama önlemlerine ilişkin tablo ve açıklamalara yer verilmiştir.

Tablo 4.İncelenen Çalışmalarda Alınan Güvenirlik - Geçerlik Önlemlerine İlişkin Veriler

Çalışmaların Güvenirlik - Geçerlik Önlemleri	Çalışmalar	f
Güvenirlik önlemi alındığına dair herhangi bir ifade yer almamaktadır.	Ç4, 5, 8, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 25, 27, 28, 29, 30, 31, 33	17
Uzman görüşleri ve alanda yapılan çalışmalar dikkate alınmıştır.	Ç1, 7, 9, 20, 22, 32	6
Katılımcıların gönüllülüğü esas alınmıştır.	Ç3, 10, 19, 21, 32	5
Pilot uygulama yapılmıştır.	Ç2, 6, 9, 23, 26	5
Öğrencilerin ön bilgi ve hazır bulunuşluk düzeyleri dikkate alınarak ve sınıf ortamı düzenlenerek uygulama gerçekleştirilmiştir.	Ç1, 20, 22, 24	4
Üçgenleme tekniği kullanılmıştır.	Ç10, 11	2
Oluşturulan temalar açıklanırken doğrudan alıntılarla desteklenmiştir.	Ç9	1

Tablo 4 incelendiğinde güvenirlik önlemi alındığına dair herhangi bir ifadenin yer almadığı çalışmaların 17 çalışmayla en yüksek frekansa sahip olduğu görülmektedir. Güvenirlik önlemi alınmaması yapılan çalışmaların en büyük eksik yönlerinden biri olarak görülmüştür. Yapılan çalışmaların uygulama öncesi, uygulama sonrası ve değerlendirme aşamalarında güvenirlik önlemi alınmadığı için birçok sorunun ortaya çıktığı/çıkacak olması düşünülmektedir. Diğer yandan alınan güvenirlik önlemleri uzman görüşlerinin alınması, katılımcıların gönüllü olmasına dikkat edilmesi, pilot uygulama yapılması, sınıf ortamının düzenlenmesi, oluşturulan temaların doğrudan alıntılarla desteklenmesi ve üçgenleme tekniğinin kullanılmasıdır. Uzman görüşleri ve alanda yapılan çalışmaların dikkate alındığı çalışmalara ait frekans altıdır. Ültay ve Aydın (2017) yapmış oldukları içerik analizi çalışmalarında araştırmacıların en fazla tercih ettikleri güvenirlik önleminin uzman görüşüne başvurmak olduğunu bulmuşlardır. Beş çalışmada katılımcıların gönüllülüğü esas alınmış ve yine beş çalışmada pilot uygulama yapılmıştır. Öğrencilerin ön bilgi ve hazır bulunuşluk düzeyleri dikkate alınarak ve sınıf ortamı düzenlenerek uygulama gerçekleştiren dört çalışma bulunmaktadır. İki çalışmada güvenirligi sağlamak amacıyla üçgenleme tekniği kullanılmıştır. Oluşturulan temalar açıklanırken doğrudan alıntılarla destekleyerek çalışmanın güvenirligini sağlamaya çalışıldığını belirten yalnızca bir çalışma bulunmaktadır.

Eleştirel Düşünme Eğilimlerini İncelemeye Yönelik Yapılmış Çalışmaların Sonuçları

Aşağıda eleştirel düşünme eğilimlerini incelemeye yönelik yapılmış çalışmaların sonuçlarına ilişkin tablo ve açıklamalara yer verilmiştir.

Tablo 5. İncelenen Çalışmaların Sonuçlarına İlişkin Veriler

Çalışmaların Sonuçları	Çalışmalar	f
Konu, yöntem, teknik, eğilim veya yaklaşımların eleştirel düşünme becerisi/eğilimi ile aralarında anlamlı bir ilişki bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.	Ç2, 6, 8, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 21, 24, 26, 28, 29	16
Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerinin/becerilerinin genel olarak iyi ya da orta düzeyde ve olumlu yönde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.	Ç5, 10, 12, 16, 20, 21, 25, 27, 31	9
Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme düzeyleri ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı fark görülmüştür.	Ç17, 18, 21, 22, 29, 30	6
Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme düzeyleri sınıf düzeyine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır.	Ç4, 7, 21, 25, 30	5
Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerinin/becerilerinin düşük olduğutespit edilmiştir.	Ç16, 22, 25, 32, 33	5
Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme düzeyleri anne eğitim düzeyine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır.	Ç7, 20, 24, 29	4
Konu, yöntem, teknik veya yaklaşımların eleştirel düşünme becerisi/eğilimi ile anlamlı bir ilişki bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.	Ç1, 3, 11	3
Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme düzeyleri akademik başarılarına göre anlamlı farklılaşmaktadır.	Ç20, 23	2
Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme düzeyleri baba eğitim düzeylerine göre anlamlı farklılaşmaktadır.	Ç20, 24	2
Öğretmen adaylarının eleştirel düşünmenin öğretimine yönelik kendilerini yeterli algıladıkları görülmüştür.	Ç9	1

Tablo 5 incelendiğinde en yüksek frekansa sahip sonucun 16 çalışmayla “Konu, yöntem, teknik, eğilim veya yaklaşımların eleştirel düşünme becerisi/eğilimi ile anlamlı bir ilişki bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.” şeklinde ifade edildiği görülmektedir. İkinci en yüksek frekansa sahip sonuç ise dokuz çalışmayla “Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerinin/becerilerinin genel olarak iyi ya da orta düzeyde ve olumlu yönde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.” şeklinde ifade edilmiştir. Bu sonuç Can ve Kaymakçı (2015) sonuçlarıyla çeliştiği gibi, Şen (2009)’un yapmış olduğu çalışma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Buradan anlaşılacağı gibi konuyla ilgili yapılmış birçok çalışmada farklı sonuçlara ulaşılmıştır. Bir çalışmaya ait en az frekansa sahip sonuç ise “Öğretmen adaylarının eleştirel düşünmenin öğretimine yönelik kendilerini yeterli algıladıkları görülmüştür.” şeklinde ifade edilmiştir. Eğitimde sağlam temeller oluşturacak sınıf öğretmeni adaylarının eleştirel düşünme eğilimleri ile ilgili sonuçlar değişkenlik gösterse de kendilerini eleştirel düşünebilen bireyler olarak ifade edebilmeleri eğitim ve toplum için oldukça umut verici bir sonuçtur. Dünyanın ve toplumun eğitimle değişeceği umudu eleştirel düşünme becerisine sahip öğretmen adaylarıyla gerçekleşecektir. Altı çalışma “Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme düzeyleri ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı fark

görülmüştür.” ve beş çalışma “Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme düzeyleri sınıf düzeyine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır.” şeklinde araştırmalarını sonuçlandırmıştır. Beş çalışma sonuç olarak öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerinin/becerilerinin düşük olduğunun ifade etmiştir. Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme düzeyleri anne eğitim düzeyine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır sonucuna ulaşan dört çalışma vardır. Konu, yöntem, teknik veya yaklaşımların eleştirel düşünme becerisi/eğilimi ile anlamlı bir ilişki bulunmadığı sonucuna ulaşan üç çalışma vardır. Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme düzeyleri akademik başarılarına ve baba eğitim düzeylerine göre anlamlı farklılaşma olduğu sonucuna varan ikişer çalışma bulunmaktadır. Ancak Şen (2009)’in çalışmasına göre anne ve babanın eğitim düzeyine göre Türkçe öğretmen adaylarının eleştirel düşünme tutumları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Şen’in sonuçları literatürde yer alan bazı çalışmalar ile paralellik göstermektedir (örn. Çekiç, 2007; Özdemir, 2005).

Eleştirel Düşünme Eğilimlerini İncelemeye Yönelik Yapılmış Çalışmaların Önerileri

Aşağıda eleştirel düşünme eğilimlerini incelemeye yönelik yapılmış çalışmaların önerilerine ilişkin tablo ve açıklamalara yer verilmiştir.

Tablo 6.İncelenen Çalışmaların Önerilerine İlişkin Veriler

Çalışmaların Önerileri	Çalışmalar	f
Lisans programlarında düşünme eğitimine yönelik bir dersin yer alması ya da ders içinde düşünme becerilerine yönelik etkinlik sayılarının artırılması önerilebilir.	Ç3, 4, 6, 7, 9, 10, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 23, 24, 27, 29	19
Benzer çalışmalar farklı evren ve örneklem gruplarıyla ya da örneklem sayısı artırılarak yapılabilir.	Ç1, 2, 3, 5, 7, 8, 10, 11, 13, 15, 21, 28, 29, 31, 32	15
Eleştirel düşünme becerisinin bireylere kazandırılması için eğitim, öğretim ve sınıf ortamı eleştirel düşünmeye fırsat verecek şekilde düzenlenmeli, farklı araç-gereçler kullanılmalı ve farklı öğretim yöntem ve tekniklerine yer verilmelidir.	Ç6, 7, 9, 12, 17, 18, 22, 23, 24, 25, 30, 31, 32, 33	14
Farklı değişkenler işe koşularak farklı çalışmaların yapılması önerilebilir.	Ç1, 8, 10, 13, 15, 19, 20, 26, 32	9
Ebeveynlere eleştirel düşünme eğitimi ve farkındalığının artırılmasını konu alan etkinliklere/seminerlere/ eğitim programlarına yer verilebilir.	Ç3, 6, 7, 9, 10, 14, 20, 29	8
Farklı ölçme araçları geliştirilebilir veya değişik ölçekler kullanılarak benzer çalışmalar yapılabilir.	Ç3, 4, 13, 15, 29, 31	6
Farklı araştırma desenleri, veri toplama yöntem ve teknikleri kullanılabilir.	Ç1, 5, 10	3
Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerini konu alan deneysel çalışmalar yapılabilir.	Ç17, 20, 29	3

Tablo 6 incelendiğinde 19 çalışmanın lisans programlarında düşünme eğitimine yönelik bir dersin yer alması ya da ders içinde düşünme becerilerine yönelik etkinlik sayılarının artırılmasını

önerdiği görülmektedir. 15 çalışma benzer çalışmalar farklı evren ve örneklem gruplarıyla ya da örneklem sayısı artırılarak yapılması gerektiğini önermiştir. Eleştirel düşünme becerisinin bireylere kazandırılması için eğitim, öğretim ve sınıf ortamı eleştirel düşünmeye fırsat verecek şekilde düzenlenmesini, farklı araç-gereçler kullanılmasını ve farklı öğretim yöntem ve tekniklerine yer verilmesi gerektiğini öneren 14 çalışma bulunmaktadır. Dokuz çalışma farklı değişkenler işe koşularak farklı çalışmaların yapılması önermiştir. Ebeveynlere eleştirel düşünme eğitimi ve farkındalığının artırılmasını konu alan etkinliklere/seminerlere/eğitim programlarına yer verilmesi gerektiğini öneren sekiz çalışma bulunmaktadır. Altı çalışma farklı ölçme araçları geliştirilebilir veya değişik ölçekler kullanılarak benzer çalışmalar yapılabilir şeklinde öneri sunarken farklı araştırma desenleri, veri toplama yöntem ve tekniklerinin de kullanılabileceğini belirten üç çalışma bulunmaktadır. Son olarak öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerini konu alan deneysel çalışmalar yapılabileceğini öneren üç çalışma bulunmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, sınıf öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerini inceleyen çalışmaların içerik analizini yapmak amaçlanmıştır. Elde edilen bulgular ışığında, yapılan çalışmalarda en fazla öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerinin çeşitli değişkenler açısından belirlenmesi/araştırılması amacıyla yapıldığı görülmektedir. Bununla birlikte bu çalışmalarda, öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerine dikkat çekmesi ve eleştirel düşünme becerilerinin incelenmesi, belirlenmesi, geliştirilmesi ve öğrenmelerine katkı sağlanması da en önemli gerekçe olmuştur.

Çalışmalarda en fazla tarama yönteminin tercih edildiği görülmüş olup, buna uygun olarak en fazla tercih edilen veri toplama aracının da anketler olduğu görülmüştür. İncelenen araştırmaların birçoğunda güvenilirlik ve geçerliği sağlamaya yönelik bir önlem alınmadığı görülmüş olup, önlem alınan çalışmalarda ise en fazla uzman görüşleri ve alanda yapılan çalışmaların esas alındığı görülmüştür.

İncelenen çalışmaların sonuçlarına bakıldığında çeşitli konu, yöntem, teknik, eğilim veya yaklaşımların eleştirel düşünme becerisi/eğilimi ile anlamlı bir ilişki bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerinin/becerilerinin genel olarak iyi ya da orta düzeyde ve olumlu yönde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İncelenen çalışmaların önerilerine bakıldığında ise lisans programlarında düşünme eğitime yönelik bir dersin yer alması ya da ders içinde düşünme becerilerine yönelik etkinlik sayılarının artırılması önerilmektedir. Yapılan öneriler araştırma ve araştırmacılar boyutunda incelendiğinde ise benzer çalışmaların farklı evren ve örneklem gruplarıyla ya da örneklem sayısı artırılarak yapılması gerektiği önerilmiştir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar neticesinde şu öneriler sunulabilir:

- Öğretmen adaylarının eleştirel düşünmeye yönelik görüşlerinin alınması amacıyla daha fazla çalışma yapılabilir.
- Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme becerilerini belirlemek için farklı ölçekler geliştirilebilir, yeni ve güncel yöntem tekniklere yer verilebilir.
- Yapılacak olan çalışmalarda araştırmacılar ve okuyucular için çalışmada alınan güvenilirlik ve geçerliği sağlamaya yönelik alınan önlemlere yer verilebilir.

Yapılan çalışmalara göre yükseköğretimin her kademesinde bulunan dersler öğrencilerin düşünebilmelerini gerektirmekte ve öğrenciler eğer düşünemezlerse sunulan bilgileri ancak ezberlerler (Paul ve Elder 2001). Bu da eğitimde istenmeyen bir durumdur. Eğitim, öğrencilerin kendisine sunulan bilgiyi analitik olarak çözümleyebilmelerinin yanı sıra bu bilgiyi nasıl kullanacağını da kapsamaktadır (Brad, 1994, Korkmaz, 2009). Bu açıdan yaklaşıldığında öğrencilerin akademik olarak başarılı olabilmeleri eleştirel düşünme eğitimi alan bireyler için doğal bir sonuç olarak karşımıza çıkar (Elias ve Kress, 1994).

KAYNAKÇA

- Açışlı, S. (2016). Sınıf öğretmeni adaylarının öğrenme stilleri ile eleştirel düşünme eğilimlerinin incelenmesi. *İlköğretim Online*, 15(1), 273-285.
- Alkın Şahin, S. & Tunca, N. (2015). Felsefe ve eleştirel düşünme. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 192-206.
- Aldan Karademir, Ç. (2013). *Öğretmen adaylarının sorgulama ve eleştirel düşünme becerilerinin öğretmen öz yeterlik düzeyine etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Brad, R. (1994). Eleştirel düşünme becerilerini öğretme. (Çev: Güzin Büyükkurt). *Eğitim ve Bilim*, 18(91).
- Branch, J. B. (2000). *The relationship among critical thinking, clinical decision-making, and clinical practica: A comparative study*. University of Idaho, Idaho, Unpublished doctoral dissertation.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2017). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Can, Ş. & Kaymakçı, G. (2015). Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimleri. *NWSA: Education Sciences*, 10(2), 66-83.
- Çalık, M., Ayas, A. & Ebenezer, J. V. (2005). A review of solution chemistry studies: Insights into students' conceptions. *Journal of Science Education and Technology*, 14(1), 29-50.
- Çalık, M. & Sözbilir, M. (2014). Parameters of content analysis. *Education and Science*, 39(174), 33-38.
- Çekiç, S. (2007). Matematik öğretmenliği lisans öğrencilerinin eleştirel düşünme gücü düzeylerinin bazı değişkenlere göre düzenlenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çepni, S. (2014). *Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş*. (7. baskı). Trabzon: Celepler

- Çubukçu, Z. (2004). Öğretmen adaylarının düşünme stillerinin öğrenme biçimlerini tercih etmelerindeki etkisi. *XIII.Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*
- Dinçer, B. (2009). *Öğretmen adaylarının düşünme stilleri profillerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Doğan, N. (2010). Yaratıcı Düşünme ve Yaratıcılık. Özcan Demirel (Ed.), *Eğitimde Yeni Yönelimler* içinde (s.167-192). Ankara: Pegem Akademi.
- Doğanay, A. & Yağcı, R. (2011). İlköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler öğretiminde öğretmenlerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmek için uyguladıkları etkinliklerin değerlendirilmesi. *E-Journal of New World Sciences Academy Education Sciences*, 6(2), 1679-1702.
- Dutoğlu, G. & Tuncel, M. (2008). Aday öğretmenlerin eleştirel düşünme eğilimleri ile duygusal zeka düzeyleri arasındaki ilişki. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 11-32.
- Ekinci, Ö. & Aybek, B. (2010). Öğretmen adaylarının empatik ve eleştirel düşünme eğilimlerinin incelenmesi. *İlköğretim Online*, 9(2), 816-827.
- Elias, M. J. & Kress, J. S. (1994). Social decision-making and life skills development: a critical thinking approach to health promotion in the middle school. *Journal of School Health*, 64(2), 62-66.
- Emir, S. (2012). Eğitim Fakültesi öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(1), 336-350.
- Güler, N. (2017). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. 11.baskı, Pegem Akademi:Ankara.
- Kalelioğlu, F. (2011). *Çevrimiçi tartışma yapısının öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimleri ile gerçek ve yansıyan eleştirel düşünme performanslarına etkisi*.Yayınlanmamış Doktora Tezi,Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Korkmaz, Ö. (2009). Eğitim Fakültelerinin öğrencilerin eleştirel düşünme eğilim ve düzeylerine etkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(4), 879-902.
- Kurnaz, A. (2011). *Eleştirel Düşünme Öğretimi Etkinlikleri(Planlama-Uygulama-Değerlendirme)*. Konya: Eğitim Kitabevi.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis*. London: Sage.
- Ocak, G., Eymir, E. & Ocak, İ. (2016). Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 63-91.
- Özdemir, M. S. (2005). Üniversite öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(3), 297-316.
- Paul, R., & Elder, L. (2001). *Critical thinking: tools for taking charge of your learning and your life*. Upper Saddle River, Nj: Prentice Hall.
- Seferoğlu, S. S. & Akbiyık, C. (2006). Eleştirel düşünme ve eğitim. *H.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi (H.U. Journal of Education)*, 30, 193-200.
- Semerci, N. (1999). Öğretmenin görevi: düşünmeyi geliştirmek. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 209-216.
- Susar Kırmızı, F., Fenli, A. & Kasap, D. (2014). Sınıf öğretmeni adaylarının eleştirel düşünme eğilimleri ile okuma alışkanlıklarına yönelik tutumları arasındaki ilişki. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 3(1), 354-367.

- Şen, Ü. (2009). Türkçe öğretmen adaylarının eleştirel düşünme tutumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *ZfWT (Journal of World of Turks)*, 1(2), 69-89.
- Tok, E. &Sevinç, M. (2010). Düşünme becerileri eğitiminin eleştirel düşünme ve problem çözme becerilerine etkisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 67-82.
- Uysal, Ş. (1976). Verilerin çözümlenmesi ve yorum. Ruşen Keleş (Ed.), *Toplum Bilimlerinde Araştırma ve Yöntemi* içinde (s.113-147). Ankara: Sevinç Matbaası.
- Ültay, E. & Aydın, M. (2017). Fen bilimleri eğitiminde yapılmış nitel çalışmaların içerik analizi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 701-720.
- Ültay, E., Dönmez Usta, N., & Durmuş, T. (2017). Eğitim alanında yapılan zihinsel model çalışmalarının betimsel içerik analizi. *Yaşadıkça Eğitim*, 31(1), 21-40.
- Ültay, E. & Uludüz, Ş. M. (2018). Sınıf öğretmeni adaylarının fen öğretimi öz yeterlik inançları üzerine yapılan çalışmaların incelenmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37(1), 129-143.
- Ültay, N. & Çalık, M. (2012). A thematic review of studies into the effectiveness of context-based chemistry curricula. *Journal of Science Education and Technology*, 21(6), 686-701.
- Yenen, İ. (2015). Sosyal kuram ve din bağlamında İslam'a göre insanın temel özellikleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(37), 650-658.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2011).*Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, H. İ. & Şensoy, Ö. (2017). Fen Bilgisi öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37(2), 611-648.
- Yüksel, N. S., Sarı Uzun, M. & Dost, Ş. (2013). Matematik öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (1), 393-403.

Ek

Araştırma Kapsamında İncelenen Çalışmalar

- Ç₁,Birinci, E. (2008). Materyal tasarımı ve geliştirilmesinde proje tabanlı öğrenmenin kullanılmasının öğretmen adaylarının eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme ve bilimsel süreç becerilerine etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Zonguldak.
- Ç₂, İzgi, Ü. (2012). Öğretmen adaylarının eğitiminde ve ilköğretim 1. kademe fen eğitiminde kavram karikatürü kullanımının etkileri. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ç₃, Demir, Ö. & Kaya, H. İ. (2015). Öğretmen adaylarının bilişsel farkındalık beceri düzeylerinin eleştirel düşünme durumları ile ilişkilerinin incelenmesi. Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi, 5(1), 35-68.
- Ç₄,Can, Ş. & Kaymakçı, G. (2015). Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimleri. NWSA-Education Sciences, 10(2), 66-83.
- Ç₅,Şahin, Ç., Arcagök, S., Boran, G., Mertol, H. & Çetin, Ş. (2017). Sınıf öğretmeni adaylarının sorgulama becerilerinin incelenmesi. Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi (GEBD), 3(3), 17-28.
- Ç₆,Dutoğlu, G. & Tuncel, M. (2008). Aday öğretmenlerin eleştirel düşünme eğilimleri ile duygusal zeka düzeyleri arasındaki ilişki. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 8(1), 11-32.
- Ç₇,Karalı, Y. (2012). Eğitim fakültesi öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri (İnönü Üniversitesi örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Ç₈,Gök, B. & Erdoğan, T. (2011). Sınıf öğretmeni adaylarının yaratıcı düşünme düzeyleri ve eleştirel düşünme eğilimlerinin incelenmesi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 44(2), 29-51.
- Ç₉,Yeşilpınar, M. & Doğanay, A. (2014). Sınıf öğretmenleri ve öğretmen adaylarının eleştirel düşünmenin öğretime yönelik öz-yeterlik algıları. Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 43(2), 57-82.
- Ç₁₀, Aldan Karademir, Ç. (2013). Öğretmen adaylarının sorgulama ve eleştirel düşünme becerilerinin öğretmen öz yeterlik düzeyine etkisi.Yayınlanmamış Doktora Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Ç₁₁, Kalelioğlu, F. (2011). Çevrimiçi tartışma yapısının öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimleri ile gerçek ve yansıyan eleştirel düşünme performanslarına etkisi.Yayınlanmamış Doktora Tezi,Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Ç₁₂,Koçak, B., Kurtlu, Y., Ulaş, H. & Epçaçan C. (2015). Sınıf öğretmeni adaylarının eleştirel düşünme düzeyleri ve okumaya yönelik tutumları arasındaki ilişki. Ekev Akademi Dergisi, 61, 211-228.
- Ç₁₃,Güven, M. & Kürüm, D. (2008). Öğretmen adaylarının öğrenme stilleri le eleştirel düşünme eğilimleri arasındaki ilişki (Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğrencileri üzerinde bir araştırma).İlköğretim Online, 7(1), 53-70.
- Ç₁₄,Ekinci, Ö. & Aybek, B. (2010). Öğretmen adaylarının empatik ve eleştirel düşünme eğilimlerinin incelenmesi. İlköğretim Online, 9(2), 816-827.
- Ç₁₅,Alkın Şahin, S., Tunca, N. & Ulubey, Ö. (2014). Öğretmen adaylarının eğitim inançları ile eleştirel düşünme eğilimleri arasındaki ilişki. İlköğretim Online, 13(4), 1473-1492.

- Ç₁₆,Açılışlı, S. (2016). Sınıf öğretmeni adaylarının öğrenme stilleri ile eleştirel düşünme eğilimlerinin incelenmesi. *İlköğretim Online*, 15(1), 273-285.
- Ç₁₇,Ocak, G., Eymir, E. & Ocak, İ. (2016). Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 63-91.
- Ç₁₈,Emir, S. (2012). Eğitim Fakültesi öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(1), 336-350.
- Ç₁₉,Akar, C. (2017). Sınıf öğretmeni adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerinin çokkültürlülük değerlerini yordama düzeyi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 18(1), 741-762.
- Ç₂₀,Yılmaz Özelçi, S. (2012). Eleştirel düşünme tutumunu etkileyen faktörler: sınıf öğretmeni adayları üzerine bir çalışma. *Yayımlanmamış Doktora Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.*
- Ç₂₁,Yılmaz, B. (2017). Sınıf öğretmen adaylarının eleştirel düşünme ve yanal düşünme eğilimleri arasındaki ilişki. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.*
- Ç₂₂,Sağlam, A.Ç. & Büyükuysal, E. (2013). Eğitim fakültesi son sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeyleri ve buna yönelik engellere ilişkin görüşleri. *International Journal of Human Sciences*. 10(1), 258-278.
- Ç₂₃,Koray, Ö., Köksal, M. S., Özdemir, M. & Presley, A. İ. (2007). Yaratıcı ve eleştirel düşünme temelli fen laboratuvarı uygulamalarının akademik başarı ve bilimsel süreç becerileri üzerine etkisi. *İlköğretim Online*, 6(3), 377-389.
- Ç₂₄,Ergin, B. (2013). Tartışma yöntemine dayalı etkinliklerin sınıf öğretmen adaylarının genetiği değiştirilmiş (gd) besinlere ilişkin risk algılarına ve eleştirel düşünme eğilimlerine etkisinin incelenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adıyaman Üniversitesi, Adıyaman.*
- Ç₂₅,Açılışlı, S. (2015). Öğretmen adaylarının öğrenme stilleri ve eleştirel düşünme eğilimlerinin incelenmesi. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi (EFMED)*, 9(1), 23-48.
- Ç₂₆,Acun, İ., Demir, M. & Göz, N. L. (2010). Öğretmen adaylarının vatandaşlık yeterlilikleri ile eleştirel düşünme becerileri arasındaki ilişki. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 107-123.
- Ç₂₇,Korkmaz, Ö. (2009). Eğitim Fakültelerinin öğrencilerin eleştirel düşünme eğilim ve düzeylerine etkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(4), 879-902.
- Ç₂₈,Susar Kırmızı, F., Fenli, A. & Kasap, D. (2014). Sınıf öğretmeni adaylarının eleştirel düşünme eğilimleri ile okuma alışkanlıklarına yönelik tutumları arasındaki ilişki. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 3(1), 354-367.
- Ç₂₉,Türkmen, N. (2014). Eğitim Fakültesi öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri ve yaratıcılık düzeylerinin karşılaştırılması. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi, Kayseri.*
- Ç₃₀,Genç, S. Z. (2008). Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 8(1), 89-116.
- Ç₃₁,Hamurcu, H., Günay, Y. & Akamca, G. Ö. (2005). Fen bilgisi ve sınıf öğretmenliği anabilim dalı öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimi profilleri. *Eurasian Journal of Educational Research*, 20, 147-157.

- Ç₃₂,Hamurcu, H., Akamca, G. Ö.&Günay, Y.(2005). Sınıf öğretmenliği ve fen bilgisi eğitimi anabilim dalı öğrencilerinin eleştirel düşünme ile ilgili görüşleri. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 20, 12-25.
- Ç₃₃,Beşoluk, S. & Önder, İ. (2010). Öğretmen adaylarının öğrenme yaklaşımları, öğrenme stilleri ve eleştirel düşünme eğilimlerinin incelenmesi.İlköğretim Online, 9(2), 679-693.

Primary School Teacher Candidates Content Analysis of the Critical Thinking Prospects of the Qualifications

EXTENDED ABSTRACT

The fact that the world is in constant change has necessitated the change in the field of education as in every field. There was a need for individuals who questioned the information in order to meet the need for qualified manpower and change of education system. In order to provide the change and development in the field of education, it is of great importance to gain critical thinking skills which is one of the high-level thinking skills of individuals. Critical thinking is a way of thinking which aims at questioning, problem solving, discriminating, comprehending, conveying information and propositions through criticism, being correct and reliable, supporting information with reasons, reaching information in a unique way, comparing, using and analyzing information.

The way to become an advanced society is through individuals who can critically use information to solve problems or make decisions on any subject. Critical thinking is the most advanced form of thinking because critical thinking means being not obsessive, but objective, and thinking up to the finest detail. Through critical thinking we can distinguish good from evil and right from wrong. Critical thinking is a form of thought that goes down to the essence of problems, investigates it in various ways, tries to understand it and opposes it if necessary. At the time we live, individuals can easily access information, but information pollution arises because they receive information without questioning, examining and thinking. To eliminate this information pollution, individuals should be given an accurate and effective critical thinking education. Critical thinking tendency is a tendency that constitutes a mental discipline, increases the quality of life and forms the basis of a democratic society. It is among the goals of the education system to test the validity and reliability of this information after having enough information, and to educate individuals who care about their feelings and opinions. Therefore, in order for educators to raise individuals with high-level thinking skills such as critical thinking, creative thinking and problem solving, they need to reach this qualification first, in order for the primary school teacher candidates to form the basis of education. Therefore, it is important to determine the level of teacher candidates' knowledge and skills in teacher training. After determining critical thinking skill levels of teacher candidates, opportunities should be provided to educate them with critical thinking skills because only the critical thinker can contribute to the individuals' the critical thinking skills.

When individuals have critical thinking skills, they will be beneficial to themselves and to society. There will always be a need for individuals who have different opinions about the future of our country and who can evaluate the existing situation accurately and critically. This study is a content analysis study which aims to select the studies that examine the critical thinking tendencies of the primary school teacher candidates within certain criteria and to analyze them into certain categories and to examine them in depth. Content analysis studies, which have become popular in recent years, are important in terms of the variety of data they offer and for guiding the researchers. In addition, it is thought that the content analysis will be better understood and will contribute to researchers, readers and the field, and the research has been carried out by using the matrix used in some previous content analysis studies. For this purpose, the following questions were searched for:

1. What are the purposes of the studies to examine critical thinking tendencies?
2. What are the needs for the studies conducted to examine critical thinking tendencies?
3. What methods have been used in studies to examine critical thinking tendencies?

4. What data collection tools have been used in studies aimed at examining critical thinking tendencies?
5. How were the validity and reliability measures taken in the studies to examine critical thinking tendencies?
6. What results have been achieved in studies to examine critical thinking tendencies?
7. What recommendations have been made in studies aimed at examining critical thinking tendencies?

This research is a content analysis study which aims to select the studies which are examining the critical thinking tendencies of the primary school teacher candidates within the scope of certain criteria and to be divided into specific categories and examined in depth. In the research, "critical thinking" and "teacher candidates" keywords are used. The studies to be included in the research were obtained from Thomson Reuters, ERIC, Education Resource, ULAKBIM, Google Scholar, Giresun University Library, Erciyes University Library and Yök National Thesis Center databases. A total of 33 studies including 24 articles, 5 master's thesis and 4 doctoral thesis were conducted. In order for the studies used in the study to be analyzed more easily, each study examined was coded as Ç1, Ç2, .., Ç33 and these codes were used in the research. The data recorded in the computer are generalized and placed in the appropriate categories. The study was supported with direct quotations to better define the categories. No limitation was made in the study. For this reason, databases were frequently checked in order to include current articles and theses related to research. In addition, the data obtained from the study were examined by a language expert and a field education expert in terms of Turkish grammar rules and understandability and necessary corrections were made and the validity and reliability of the data were checked.

Each study used in the study was collected under the categories of purpose, need, method, data collection tools, validity reliability measures, results and recommendations. The data are divided into groups according to their similarities and differences before they are placed in the appropriate categories. Data are presented in graphs or tables. The frequency distribution of the data grouped under the categories is indicated.

In the light of the findings, it is seen that most of the studies have been conducted in order to determine the teachers' critical thinking tendencies in terms of various variables. However, in these studies, it was the most important reason for the primary school teacher candidates to draw attention to the critical thinking tendencies and to examine, to develop and to develop their critical thinking skills and to contribute to their learning. It has been observed that most survey methods are preferred in the studies, and the most preferred data collection tool is the surveys. In most of the studies examined, it was seen that no measures were taken to ensure reliability and validity. When the results of the studies examined, it is concluded that there is a meaningful relationship with various subjects, methods, techniques, tendencies or approaches. However, it has been concluded that the critical thinking tendencies of the primary school teacher candidates are generally good or moderate and positive. Considering the suggestions of the studies examined, it is recommended to increase the number of activities for thinking education in the undergraduate programs or to increase the number of activities for thinking skills. It is suggested that similar studies should be done with different universe and sample groups or by increasing the number of samples.

As a result of the research, the following suggestions can be presented:

- Further studies can be done to obtain primary school teacher candidates' views on critical thinking.
- Different scales can be developed to determine the critical thinking skills of teacher candidates, and new and up-to-date method techniques can be included.
- In the studies to be carried out, measures taken to ensure the reliability and validity of the study can be included for the researchers and readers.